

พลังของข้อมูล เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายมิติ เป็นโจทย์ที่ท้าทายของประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนที่มีความเปราะบาง กลุ่มที่หลุดออกจากระบบการศึกษาให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นหรือการพัฒนาตามศักยภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นประเทของกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจนมากขึ้น องค์การยูเนสโกและยูนิเซฟได้ให้นิยามเกี่ยวกับเด็กนอกระบบการศึกษาที่เข้าใจง่าย โดยแบ่งออกเป็น 5 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 เด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มแรกคือ เด็กปฐมวัยที่ยังไม่ได้เข้าเรียนอนุบาลหรือชั้นประถมศึกษา เป็นเด็กที่ไม่เคยเข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา หรืออาจจะเรียกว่าเด็กตกหล่น ทำให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยไม่รู้จักรักตัวตนของเด็กกลุ่มนี้มาก่อน ด้วยสภาพเช่นนี้ เราจึงต้องพยายามค้นหาเด็กที่ควรจะได้เข้าเรียน แต่ยังไม่ได้รับ

มิติที่ 2 และ 3 คือเด็กที่เข้าเรียนช้า หรือเข้าเรียนแล้ว แต่หลุดออกจากระบบการศึกษาไป ทั้งในระดับประถมและมัธยมต้น ซึ่งมีอยู่ประมาณ 1 ล้านคน โดยหน่วยงานด้านการศึกษามีข้อมูลและรู้จักตัวตนของเด็กกลุ่มนี้ หากดูจากเลขประจำตัว 13 หลัก ก็สามารถติดตามตัวกลับเข้าสู่ระบบได้

ส่วนมิติที่ 4 และ 5 คือเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะหลุดออกนอกระบบการศึกษา ทั้งประถมและมัธยมต้น ไม่ว่าจะเป็นจากความพิการ ความยากจน ความด้อยโอกาส อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ขาดเรียนบ่อย เป็นต้น ซึ่งเด็กกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณ 2.8 ล้านคน จัดอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของโครงการ Thailand Zero Dropout ที่รัฐจะต้องดูแลด้วยเช่นกัน

เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา “Dropout” คือ ใคร?

The Global Initiative on Out-of-School Children : OOSCI ของ UNESCO/UNICEF แบ่งประเภทเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เป็น 5 มิติ (The Five Dimensions of Exclusion Model) ดังนี้

กสศ

มาตรการค้นหา/พาเด็กนอกระบบ 1.02 ล้านคน กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มิติที่ 1
เด็กปฐมวัยที่ไม่ได้เข้าเรียนชั้นอนุบาลหรือประถมศึกษา

เด็กปฐมวัย
(Pre-primary age children)

มิติที่ 2
เด็กที่เข้าเรียน แต่หลุดจากระบบแล้ว

เด็กวัยประถมศึกษา
(Primary age children)

มิติที่ 3
เด็กที่เข้าเรียน แต่หลุดจากระบบแล้ว

เด็กวัยมัธยมศึกษาตอนต้น
(Lower secondary age children)

เด็กนอกระบบโรงเรียน

1. มาตรการป้องกันเด็ก
2.8 ล้านคน
หลุด

มิติที่ 4
เด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบ ในชั้นประถมศึกษา

นักเรียนชั้นประถมศึกษา
(Primary school students)

มิติที่ 5
เด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
(Lower secondary students)

เด็กในระบบโรงเรียน

Source: UNICEF and UIS, 2015

การตั้งต้นสำหรับแก้ไขปัญหาลูกหลุดออกจากระบบและกลุ่มนักเรียนที่เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษามีต้นทุนด้านงบประมาณและระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ และเข้าใจสถานการณ์ของปัญหาที่ตรงจุด กสศ. จึงให้ความสำคัญในการสำรวจตัวเลขเพื่อให้ทราบจำนวนที่แน่ชัดว่ากลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ไหน และจะช่วยเหลืออย่างไร เมื่อทราบถึงข้อมูลแล้ว ฐานข้อมูลเหล่านี้จะเป็นตัวขับเคลื่อน (data driven) ในการออกแบบการทำงานที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยแผนกลยุทธ์ กสศ. ปี 2568-2570 ได้กำหนดให้มี**บทบาทการชี้เป้าเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทั้งในและนอกระบบการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงและส่งต่อให้หน่วยงานระดับนโยบายและระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนติดตามการศึกษาการเรียนรู้ให้เต็มตามศักยภาพ โดยใช้ “พลังของข้อมูล เพื่อลดช่องว่าง-เพิ่มโอกาสในแต่ละช่วงวัยอย่างเสมอภาค”** ด้วยการค้นหา คัดกรอง ดูแลช่วยเหลือ และส่งต่อโอกาสทางการศึกษาระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพตั้งแต่ปฐมวัย – อุดมศึกษาทั้งในและนอกระบบการศึกษา ซึ่งชุดความรู้นี้จะถ่ายทอดบทเรียนและผลการดำเนินงานที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่

- 1) ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE) ที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย 6 กระทรวง ฐานข้อมูลการคัดกรองนักเรียนยากจน (CCT) ที่ถูกนำไปใช้ในหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนและผลักดันให้เกิดโครงการพาน้องกลับมาเรียน เพื่อป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา รวมทั้งระบบสารสนเทศที่ใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (Q-info) ที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานของสถานศึกษา รวมทั้งเป็นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา
- 2) ฐานข้อมูลรายงานสถานการณ์ความยากจนที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำมิติครัวเรือนจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลและเยี่ยมบ้านนักเรียน ของคุณครูกว่า 3 แสนคนทั่วประเทศ เช่น ครอบครัวแห่งกลางภาระพังพิน มีผู้พิการ การอยู่อาศัยที่ไม่มั่นคงปลอดภัย รวมทั้งปัญหาด้านพฤติกรรม สุขภาพ และการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนยากจนหรือด้อยโอกาสในระบบการศึกษาภาคบังคับ
- 3) รูปแบบการส่งต่อโอกาสทางการศึกษาระดับที่สูงกว่าภาคบังคับ เช่น การให้ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงให้เข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาหรือหลักสูตรประกาศนียบัตรระยะสั้น ตลอดจนระบบการติดตามช่วยเหลือตลอดระยะเวลาที่กำลังศึกษา นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงฐานข้อมูลเพื่อติดตามการศึกษาต่อของกลุ่มเป้าหมายในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษา (TCAS) ที่สะท้อนให้เห็นว่าแนวโน้มของปีการศึกษา 2566 นักเรียนยากจนมีโอกาเรียนต่อมหาวิทยาลัยเพียง 21,921 คน (12.46%) ของนักเรียนยากจนทั้งหมด ซึ่งต่ำกว่าค่าสถิติของทั้งประเทศ
- 4) เชื่อมโยงความร่วมมือของเครือข่ายทั้งในรูปแบบการระดมทุน เช่น ทุนก้าวเพื่อน้อง และทุนจากภาคเอกชน ฯลฯ
- 5) การผลักดันนโยบายการค้นหาเด็กนอกระบบการศึกษา ออกแบบความช่วยเหลือตามมาตรการ “Thailand Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” ด้วยการเชื่อมโยงเลขประจำตัวประชาชน 13 หลักของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เห็นขนาดของกลุ่มเด็กนอกระบบที่ชัดเจนและนำไปสู่การช่วยเหลืออย่างตรงจุด

A close-up, low-angle shot of a child's profile, focused on writing on a globe. The child is holding a blue pencil with a colorful design. The globe is positioned in the foreground, and the child's hand is visible. The background is blurred, showing a window with several bright, circular light sources. The overall tone is educational and hopeful.

01

สถานการณ์การใช้
ข้อมูลเพื่อลดความ
เหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เมื่อข้อมูล (Data) เป็นกุญแจไขสำคัญในการแก้ไข
ปัญหาความเหลื่อมล้ำการศึกษาไทย พระราชบัญญัติ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561
กำหนดเหตุผลและความจำเป็นในการดำเนินงาน
ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
ที่ต้องใช้ข้อมูลเพื่อบรรลุมิติวัตถุประสงค์ และประโยชน์
ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ลดความเหลื่อมล้ำ
ในการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและ
ประสิทธิภาพครู ซึ่งเป็นทิศทางที่ชัดเจนว่าการช่วย
บรรเทาหรือแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
ได้ต้องมีข้อมูลที่มีครอบคลุม ถูกต้อง และครบถ้วน
เพื่อให้การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุดและมี
ประสิทธิภาพ

จุดเริ่มต้นของภารกิจ ต้องไขความลับความเหลื่อมล้ำที่
เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไทย กสศ. และหน่วยงานภาคี
เครือข่าย ได้เริ่มไขความซับซ้อนจาก**ประตูบานแรก**
ที่เป็นต้นต่อสำคัญผ่าน “ข้อมูลบัญชีรายจ่ายด้าน
การศึกษาของประเทศไทย” โดยผู้เชี่ยวชาญด้าน
เศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลรายจ่ายด้านการ
ศึกษาของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคครัวเรือน
ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยลงทุนงบประมาณด้านการศึกษา
สูงถึง 8 แสนล้านบาทต่อปี (คิดเป็น 5% ของ GDP)
แต่ผลลัพธ์ด้านคุณภาพการศึกษาสวนทางกับขนาด
ของงบประมาณ

แม้ว่าการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานเรียนฟรี 15 ปีของรัฐ ที่จัดสรรงบประมาณแบบอุดหนุนรายหัวให้เด็กนักเรียนเท่ากันทุกคน แต่เด็กจนกับเด็กรวยได้เงินเท่ากันแต่ต้นทุนชีวิตกลับไม่เท่ากัน การจัดสรรแบบเหมารวมจึงไม่ผลดีมากนัก สำหรับครอบครัวเด็กยากจนที่ยังต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกินตัวเพื่อส่งลูกหลานไปโรงเรียน โดยเฉพาะแล้วครอบครัวนักเรียนยากจนต้องแบกรับรายจ่ายด้านการศึกษาเมื่อเทียบกับรายได้สูงกว่าครอบครัวเด็กนักเรียนที่ร่ำรวยถึง 4 เท่า ในทางกลับกันเงินปันส่วนที่แจกจ่ายไปยังเด็กยากจนจริงๆ ก็มีไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็กนักเรียนทั้งหมดที่ร้องขอมายังหน่วยจัดการศึกษาต้นสังกัด ส่งผลให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนด้อยโอกาสมีแนวโน้มหลุดออกจากระบบการศึกษาก่อนวัย ส่วนกลุ่มที่แม้ไม่ถึงกับหลุดจากการศึกษาก็มักเรียนสู้ได้ๆ จากครอบครัวฐานะปกติได้ยาก

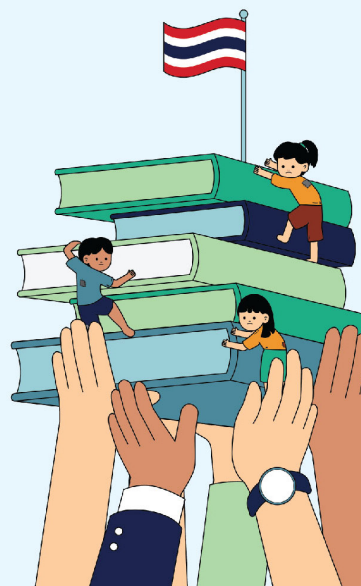
นอกจากนี้ ข้อมูลบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาของประเทศไทย ยังสะท้อนให้เห็นงบประมาณที่ปันส่วนสำหรับโรงเรียนที่ไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาคุณภาพครูและโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีขนาดเล็กอยู่ห่างไกลยิ่งเป็นเรื่องยากที่จะทำให้คุณภาพโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน แน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมไปถึงผลประเมินระดับนานาชาติอย่าง PISA ของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวยากจน โรงเรียนที่ขาดทรัพยากรในการพัฒนาคุณภาพครูและนักเรียนยังคงมีผลประเมินอยู่ในระดับที่มีความน่ากังวลและเป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข

“
เราทุกคน
สามารถเข้าถึงข้อมูลบัญชี
รายจ่ายการศึกษาแห่งชาติได้
”

สแกนอ่านข้อมูล
เพิ่มเติม

02

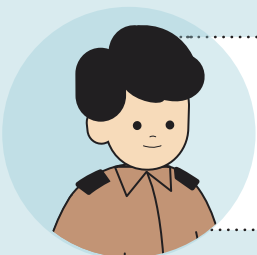
ข้อมูล และบทเรียนสำคัญ

“
...เมื่อเด็กนักเรียนกว่า
2.8 ล้านคน
กำลังเสี่ยงหลุดออกจาก
ระบบการศึกษา
เพราะความยากจน
....และคุณภาพโรงเรียน
ในชนบทล้าหลังกว่า
โรงเรียนในเมืองกว่า 2 ปี
การศึกษา ...
”

เมื่อประตูไขความลับความเหลื่อมล้ำบานแรกเปิดได้
เผยให้เห็นความลับที่ถูกซ่อน เด็กนักเรียนในครัวเรือน
ยากจนกว่า 2.8 ล้านคน กำลังเผชิญปัญหาจากความ
เหลื่อมล้ำ ปัญหาจากการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เสมอภาค
หมดหมายภารกิจแรกของ กสศ. จึงเริ่มต้นขึ้นด้วย
“จะอย่างไรให้เด็กวัยเรียนที่เสี่ยงหลุดออกจากการ
ศึกษาและที่หลุดออกจากการศึกษาไปแล้วด้วย
สาเหตุความยากจนให้กลับมาเรียนต่อได้อย่างมั่นใจ
และเต็มตามศักยภาพของเขา”

กสศ. จึงร่วมกับหน่วยจัดการศึกษา ประกอบด้วย
กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กรมส่งเสริมการปกครอง
ท้องถิ่น (สธ.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
(บช.ตชด.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการ
ศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่ง
ชาติ (พศ.) สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.)
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)
หน่วยจัดการศึกษาต้นสังกัด สานพลังผ่านการส่ง
ต่อข้อมูลเด็กนักเรียนกว่า 10 ล้านคน จากโรงเรียน
กว่า 30,000 แห่ง เพื่อร่วมปูทางเปิดบานประตูแห่ง
โอกาส เกิดเป็นฐานข้อมูลตั้งต้นสำคัญเพื่อค้นหา
คัดกรองชี้เป้าส่งต่อความช่วยเหลือเบื้องต้นให้กับเด็กๆ
ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส

“ เพราะข้อมูลจาก “คุณครู”
คือ กุญแจไขความลับเปิดบานประตูแห่งโอกาส ”

๘๘

...ทุกวันนี้

กสศ.ได้ทำงานกับคุณครูหลายแสนคน
ทั่วประเทศ เด็กอีกหลายล้านคน
 โรงเรียนอีกกว่า 3 หมื่นแห่ง
 กสศ. เรามีคนทำงานไม่มาก
 เน้นการใช้เทคโนโลยี เน้นการทำงาน
 ด้านข้อมูล แล้วเมื่อหน่วยงานที่มีการกิจ
 ช่วยกันแก้ปัญหาเหล่านี้เห็นข้อมูลแล้ว
 เราก็พยายามเชียร์ให้เอาข้อมูลไปใช้
 และ ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด
 เราเน้นการทำงานชี้เป้า เป็นหน่วยกระตุ้น
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง...

”

ดร.ไทรส ภัทรวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาค
ทางการศึกษา

เมื่อหน่วยจัดการศึกษาต้นสังกัด ได้ปูทางข้อมูลเด็กนักเรียนเตรียมพร้อมสู่เส้นทางการพิชิตภารกิจเปิดบานประตู
แห่งโอกาส “คุณครู” จะเป็นคนสำคัญที่สุดที่เป็นผู้ถือกุญแจ “เปิดข้อมูลความเหลื่อมล้ำของนักเรียนทุกคน
ในห้องเรียน” ผ่านการส่งต่อเรื่องราวข้อมูลของเด็กนักเรียนเข้าสู่ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคของ กสศ.
ข้อมูลเหล่านี้ล้วนมาจากทุกก้าวเดินที่คุณครูลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเด็กๆ เรื่องราวระหว่างทางเยี่ยมบ้านถูกจัดเก็บ
เป็นระบบฐานข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลสถานภาพครอบครัว รายได้ของครัวเรือน สถานะครัวเรือน การเดินทาง
มาโรงเรียน และ ภาพบ้านของเด็กๆ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกส่งต่อเข้าสู่กระบวนการคัดกรองความยากจนด้วยเกณฑ์
การวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Tests : PMT) เพื่อจัดลำดับความเร่งด่วนในการช่วยเหลือเด็กนักเรียน
ทั้งประเทศก่อน-หลัง เนื่องจากงบประมาณที่ถูกปันมามีอยู่อย่างจำกัดจึงจำเป็นต้องเลือกช่วยเหลือเด็กที่มีความเสี่ยง
ที่สุดก่อน

“

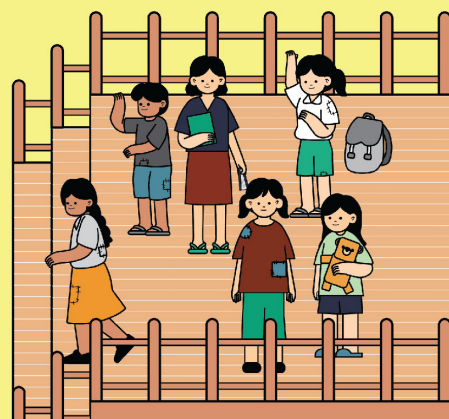
ชวนทุกคนมารู้จัก

กระบวนการคัดกรอง
ความยากจนด้วย PMT

”

สแกนอ่านข้อมูล
เพิ่มเติม

...พลังของข้อมูลที่คุณครูทั่วประเทศกว่า 3 แสนคน ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านลำเลียงข้อมูล
นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาเพราะความยากจน เข้าสู่ระบบสารสนเทศ
เพื่อความเสมอภาคอย่างต่อเนื่องในทุกปีการศึกษา จนถึง ปัจจุบัน...

ตารางแสดงจำนวนนักเรียนที่สมัครคัดกรองความยากจน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563-2567

ปีการศึกษา 2563	ปีการศึกษา 2564	ปีการศึกษา 2565	ปีการศึกษา 2566	ปีการศึกษา 2567
1,187,347 คน	1,573,839 คน	1,887,300 คน	2,069,310 คน	1,901,061 คน

เสียงสะท้อนระหว่างทางการค้นหาข้อมูล จากคุณครู

“

ลงพื้นที่เก็บข้อมูล แม้ทางจะลำบาก
ครูก็สู้ชีวิต แต่โดนชีวิตสู้กลับ นั้งหลังกระบะ
ไปพร้อมกับนักเรียนเพราะเป็นนักเรียนใหม่
และเด็กน้อย ไปถึงบ้านผู้ปกครองไม่อยู่
เจอทั้งฝุ่น เจอทั้งช้าง หลุมบ่อ ครูก็ทน
เพราะอยากให้นักเรียนได้ทุน ยอมตากแดด
ตากลม เพื่อไปบ้านนักเรียน พูดคุยกับผู้ปกครอง
นักเรียน แต่โดนสู้กลับเพราะผู้ปกครองพูดไทยไม่ได้
กลับมาถึงโรงเรียนครูถึงกับจับไข้ แต่ก็สู้มาสอนต่อ
ในตอนเช้า เราครู ตชด. สู้ๆ

”

เสียงของคุณครูเยี่ยมบ้าน
คุณครู ส.ต.อ.หญิงรุ่งทิวา
รังสิยานุพงศ์

๘๘

ไปเยี่ยมบ้าน นร. แต่บ้านนักเรียนลู่กลับ
ไม่ใช่บ้านคะนักเรียนอาศัยอยู่กระต๊อบที่ทุ่งนา
รถกระบะ หรือเก๋งไม่สามารถไปถึงได้
ต้องรพ่วงคะ มอไซค์พ่วงคะ
ลำบากแคไบน ไกลแคไบน เพื่อ นร. ตัวน้อยๆ ครู
ต้องไปให้ถึง สุดท้ายหลงทางคะ
แต่ก็ถึงจุดหมายปลายทาง เยี่ยมบ้าน(ทุ่งนา)
นักเรียนตัวน้อยๆ ของครู

เสียงของคุณครูเยี่ยมบ้าน

คุณครู Julaiwan Thasphong

๘๙

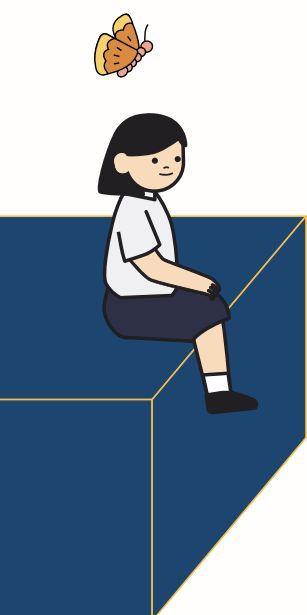
เมื่อข้อมูลเยี่ยมบ้านนักเรียนของคุณครูทุกคนส่งถึง กสศ. จึงเกิดความคาดหวังว่านักเรียนของตนเองจะได้รับโอกาสความช่วยเหลือ แต่ด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงต้องจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในการช่วยเหลือ ก่อน-หลัง ด้วยการคัดกรองระดับความยากจนเป็นรายคนผ่านเกณฑ์การวัดรายได้ทางอ้อม (PMT) ที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลรายได้ของครอบครัวเพียงอย่างเดียวจึงยากที่จะจัดลำดับความช่วยเหลือได้ จึงต้องมีข้อมูลที่สามารถบ่งชี้ฐานะได้แม่นยำประกอบด้วยเช่นสภาพบ้านเราจะมีมาตรฐานบอกว่าสภาพบ้านแต่ละแบบสัมพันธ์กับความยากจนอย่างไร สภาพสมาชิกครอบครัวในบ้าน มีอาชีพไหม แล้วอาชีพนั้นก่อให้เกิดรายได้พอสมควรไหม ถ้าพ่อแม่บางคนเป็นเกษตรกร ก็ต้องดูว่าเป็นเกษตรกรที่ไปรับจ้าง หรือมีที่ดินเป็นของตัวเอง รวมทั้งมีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องดูแล เช่น คนแก่และคนพิการ หรือไม่

ถึงวันนี้คุณครูเล่าเสียงนักเรียนเข้าสู่บานประตูแห่งโอกาสนี้ไปแล้วหลายล้านคนในทุกปีการศึกษา ทุกข้อมูลที่ผ่านความเห็นเหนื่อยของคุณครู ล้วนมีคุณค่าเป็นกุญแจดอกสำคัญที่เปิดบานประตูแห่งโอกาสอีกหลายบานให้นักเรียนได้รับความช่วยเหลือตามลำดับ ตามความต้องการเป็นรายบุคคลอย่างเสมอภาค และที่สำคัญข้อมูลเหล่านี้มีพลังปลดล็อกความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทำให้เกิดการปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา” (Equity-based Budgeting) เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามอุปสงค์ (Demand-side Financing) ตรงตามความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ในบริบทพื้นที่ซึ่งแตกต่างกัน เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาและบรรเทาอุปสรรคการมาเรียน นอกเหนือจากค่าธรรมเนียมการศึกษา เป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำที่ต้นทาง ปกป้องเด็กไทย ไม่ให้หลุดจากระบบการศึกษา

ปัจจุบันมาตรการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษาของ กสศ. ได้เปิดประตูโอกาสให้นักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษ ได้รับเงินทุนเสมอภาคเพื่อบรรเทาอุปสรรคการมาโรงเรียน กว่า 1.2 ล้านคน นักเรียนกลุ่มยากจนกว่า 1.8 ล้านคน ถูกส่งต่อข้อมูลให้หน่วยงานต้นสังกัดและท้องถิ่นเพื่อจัดสรรเงินปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน และนักเรียนทุกคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนกว่า 2.8 ล้านคน จะเป็นพลังข้อมูลสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายความเสมอภาคทางการศึกษาที่ปูทางสู่การสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาต่อไป

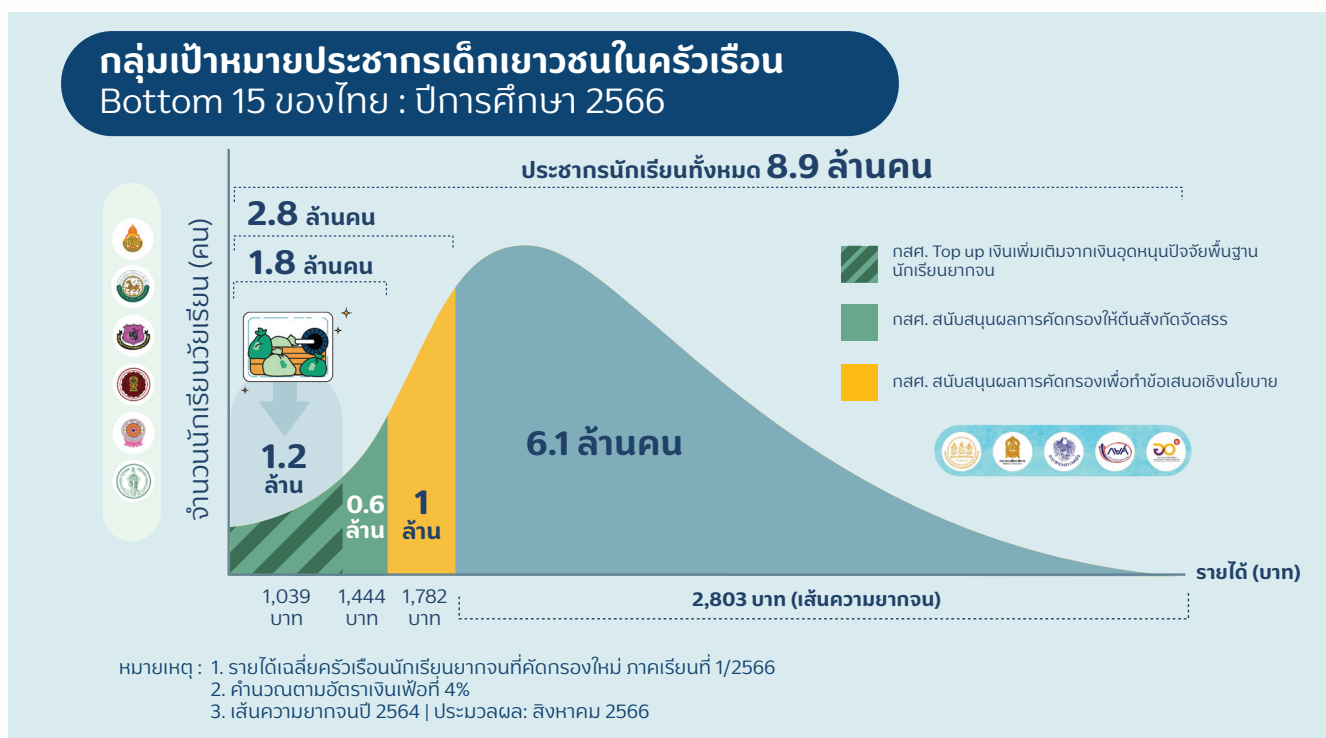
บนเส้นทาง “คุณครู” ที่ปูทางข้อมูล

...ระหว่างการเดินทางต่างผ่านเรื่องราวมากมายร้อยพัน จากสิ่งที่ใจยึดมั่น และการลงมือทำนำไปสู่รอยยิ้มบนใบหน้า กับหัวใจที่พองฟูครูไม่ได้แค่สอน แต่ครูเองก็เรียนรู้และพัฒนาให้ตัวเองดีขึ้นอยู่เสมอในทุกวัน ไม่อาจมีรางวัลใดที่การันตีคุณค่าความเป็นครูได้เทียบเท่าและดีที่สุดเพราะ “ครู” ต่างก็รู้ว่ารางวัลของครู คือ การได้เห็นนักเรียนเดินทางถึงเป้าหมาย

ข้อมูลจากมือ “ครู” เกาะเกาะปัญหา ปูทางสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

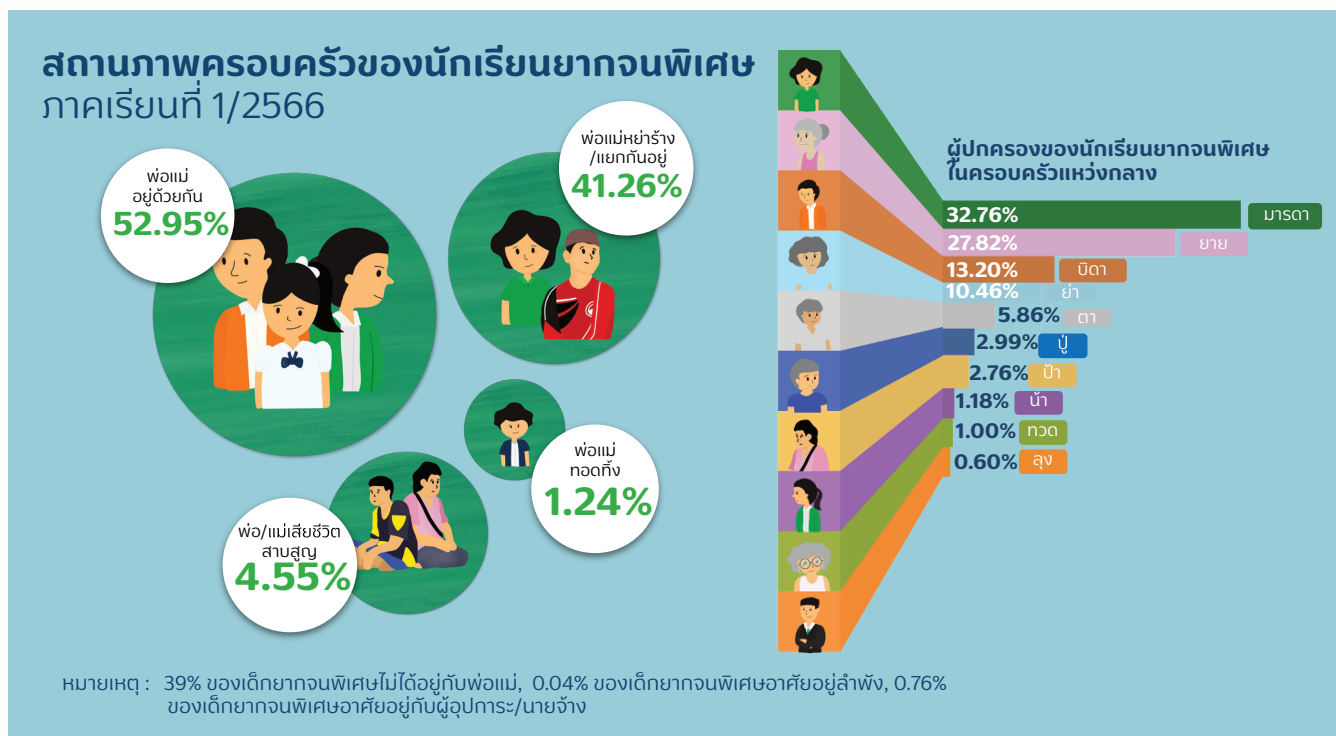
หลังจากที่ครูได้เก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนของการคัดกรองและเยี่ยมบ้านนักเรียนแล้ว กสศ. ยังได้นำชุดข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เกาะเกาะข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหาของเด็กๆ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางการให้ความช่วยเหลือและระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้อย่างตรงจุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในปีการศึกษา 2566 ประเทศไทยมีนักเรียนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศที่ 2,803 บาท/คน/เดือน กว่า 2.8 ล้านคน โดยในจำนวนนี้ มีกลุ่มนักเรียนที่ยากจนที่สุด 15% ของประเทศ ซึ่งมีรายได้ครัวเรือนโดยเฉลี่ยเพียง 1,039 บาท/คน/เดือน หรือเพียง 35 บาท/คน/วัน เท่านั้น และได้รับการจัดสรรทุนเสมอภาคราว 1.2 ล้านคน ขณะที่นักเรียนกลุ่มยากจน 1.8 ล้านคน กสศ. ได้มีการทำงานร่วมกับต้นสังกัดทางการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เพื่อส่งต่อข้อมูลผลการคัดกรองให้ต้นสังกัดทางการศึกษาพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนให้แก่เด็กกลุ่มดังกล่าว และอีก 1 ล้านคนที่เป็นช่องว่างโอกาสทางการศึกษา เด็กกลุ่มนี้อยู่ภายใต้เส้นความยากจนแต่ยังไม่ถึงงบประมาณส่วนไหนเข้าไปอุดหนุนช่วยเหลือ กสศ. จึงได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ชี้เป้าให้เด็กกลุ่มดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือ และทำข้อมูลเพื่อเสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ปูทางสู่การให้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมยิ่งขึ้นในอนาคต

ข้อมูลหลากหลายมิติ : ข้อมูลที่เป็นมากกว่าเพียงแค่ตัวเลขสู่ความเข้าใจชีวิตและการแก้ปัญหาเด็กเยาวชนที่ครอบคลุมทุกมิติ

นอกจากในเรื่องราวได้แล้ว หากเจาะลึกลงไปข้อมูลแต่ละมิติ เช่น ข้อมูลด้านครอบครัว ก็จะทำให้เห็นภาพ “ชีวิต” ของเด็กแต่ละคนได้ชัดเจน มิติของชีวิตเด็กยากจนพิเศษที่ไกลกว่าสิ่งที่สะท้อนออกมาจากแค่ตัวเลขรายได้

จากข้อมูลครอบครัวของเด็กยากจนพิเศษ ชี้ให้เห็นว่า มีเด็กยากจนจำนวนไม่น้อยที่อาศัยอยู่ใน “ครอบครัวแห่งกลาง” อยู่อาศัยกับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวคนหนึ่ง หรือญาติคนอื่น ขณะที่กว่า 2 ใน 5 ของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษมีผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และกว่า 1 ใน 3 ของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษมีคนว่างงาน และลงทะเบียนรับสวัสดิการจากรัฐ สะท้อนให้เห็นว่า “ความยากจน” เป็นเพียงปัญหาหนึ่งเท่านั้น ที่จริงปัญหามีความซับซ้อน ซ้ำซ้อนกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาทางครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การเรียน สุขภาพ อารมณ์ และพฤติกรรม ซึ่งข้อมูลเชิงลึกต่าง ๆ เหล่านี้ นำมาสู่การทำงานเพื่อสร้างหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้ ผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มุ่งจัดเก็บข้อมูลนักเรียนในหลากหลายมิติที่นอกเหนือไปจากมิติทางเศรษฐกิจ ให้คุณครูมีข้อมูลที่ครอบคลุม สามารถประเมินระดับความเสี่ยงของนักเรียน และสามารถส่งต่อหรือประสานให้ความช่วยเหลือก่อนหลุดออกจากระบบการศึกษา

แต่ปัญหาความยากจนหรือด้อยโอกาสนั้นไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของนักศึกษา เมื่อนักศึกษาเผชิญปัญหาด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ หรือสังคม ก็มักจะทำให้เกิดความเครียด หรือภาวะซึมเศร้า และนำมาซึ่งการหลุดออกจากการศึกษาในที่สุดด้วยเหตุนี้ กสศ. จึงมีการพัฒนาระบบบริหารจัดการและดูแลนักศึกษา (HERO-V และ TVET) ขึ้นโดยให้นักศึกษาทุนสายอาชีพสามารถเข้ามา check-in ได้ว่าในขณะนั้น นักศึกษากำลังเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคใดหรือไม่ ซึ่ง กสศ. จะทำงานร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ คณะนุชนเสริมและสถานศึกษาในการติดตามนักศึกษาและให้การช่วยเหลือได้อย่างทันทั่วทั้งที่ เพื่อป้องกันไม่ให้นักศึกษาหลุดออกจากการศึกษา สูญเสียโอกาสที่จะได้เรียน และประกอบอาชีพตามความตั้งใจของพวกเขา

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับ สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์

ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาระบบการเสริมสร้างทักษะชีวิต และดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาชีวศึกษา เพื่อสนับสนุนให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาส่งเสริมทักษะชีวิตในนักเรียนอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมถึง การพัฒนาครูอาจารย์ในสถานศึกษาในการให้คำปรึกษาแนะนำ นักศึกษาฯ ด้านสภาพจิตใจและแก้ไขพฤติกรรม เพื่อดูแลการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยรุ่นผ่านการเสริมสร้างทักษะชีวิต และการให้คำปรึกษาจากระบบดูแลช่วยเหลือในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

HERO-V ทำอะไรได้บ้าง

HERO-V เป็นแอปพลิเคชันบนเว็บไซต์ สามารถใช้งานบนเว็บเบราว์เซอร์ มาตรฐานล่าสุดได้ทั้ง Firefox, Chrome, Safari หรืออื่น ๆ บนคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือ

ผู้ใช้งานหลัก คือ บุคลากรอาชีวศึกษาที่เฝ้าระวังสภาวะของนักเรียนด้วยเครื่องมือ WHO-5 และ SDQ และติดตามความก้าวหน้า ตลอดจนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญได้เมื่อต้องการ

การบูรณาการ หน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตของนักเรียนอาชีวศึกษา คือสถานศึกษาและหน่วยงานสุขภาพจิตในพื้นที่ ผ่านการขอรับคำปรึกษาและส่งต่อโค้ชในพื้นที่

การบูรณาการ การทำงาน

ของครูอาจารย์ในสถานศึกษาในการให้คำปรึกษา แนะนำ นักศึกษาฯ และคัดกรองปัญหาสุขภาพจิต แก้ไขพฤติกรรม เพื่อดูแลพัฒนาผ่านการเสริมสร้างทักษะชีวิต และการให้คำปรึกษาจากระบบดูแลช่วยเหลือในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

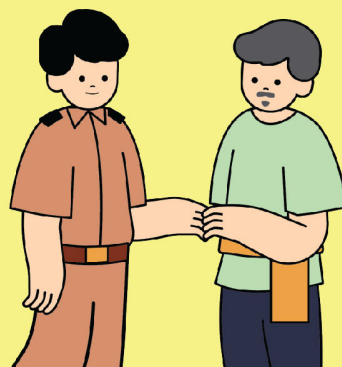
บทบาท การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอาชีวศึกษา

ครูอาชีวศึกษา

ครูอาชีวศึกษา ลงข้อมูลนักเรียนในความดูแลของตัวเอง เฝ้าระวังนักเรียนด้วยเครื่องมือ WHO-5 และ SDQ และติดตามความก้าวหน้า จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนอาชีวศึกษา ตลอดจนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญได้เมื่อต้องการ

โค้ช บุคลากรสุขภาพจิต ในพื้นที่

โค้ชสำหรับครูอาชีวศึกษา ดำเนินการให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนอาชีวศึกษาของครูอาชีวศึกษา

HERO-V มีประโยชน์อย่างไร?

- 1 สามารถเข้าใช้งานระบบได้ทุกที่ทุกเวลา โดยระบบเป็นการส่งแบบประเมินให้นักเรียนทำและครูทราบผลการประเมินโดยอัตโนมัติหลังจากนักเรียนส่งแบบประเมิน
- 2 ครูสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลสถานะนักเรียนรายบุคคล หรือภาพรวมของนักเรียนและครูสามารถขอรับการปรึกษาจากโค้ชในพื้นที่ได้ทันที
- 3 บุคลากรสาธารณสุข สามารถนำข้อมูลสถิติ ผลประเมินของนักเรียนรายบุคคล มาวางแผนการดูแลช่วยเหลือได้ทันที
- 4 การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถวางแผนในการส่งเสริมป้องกันปัญหาสุขภาพจิตได้แม่นยำมากขึ้น
- 5 นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตและได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมโดยครูที่ปรึกษา

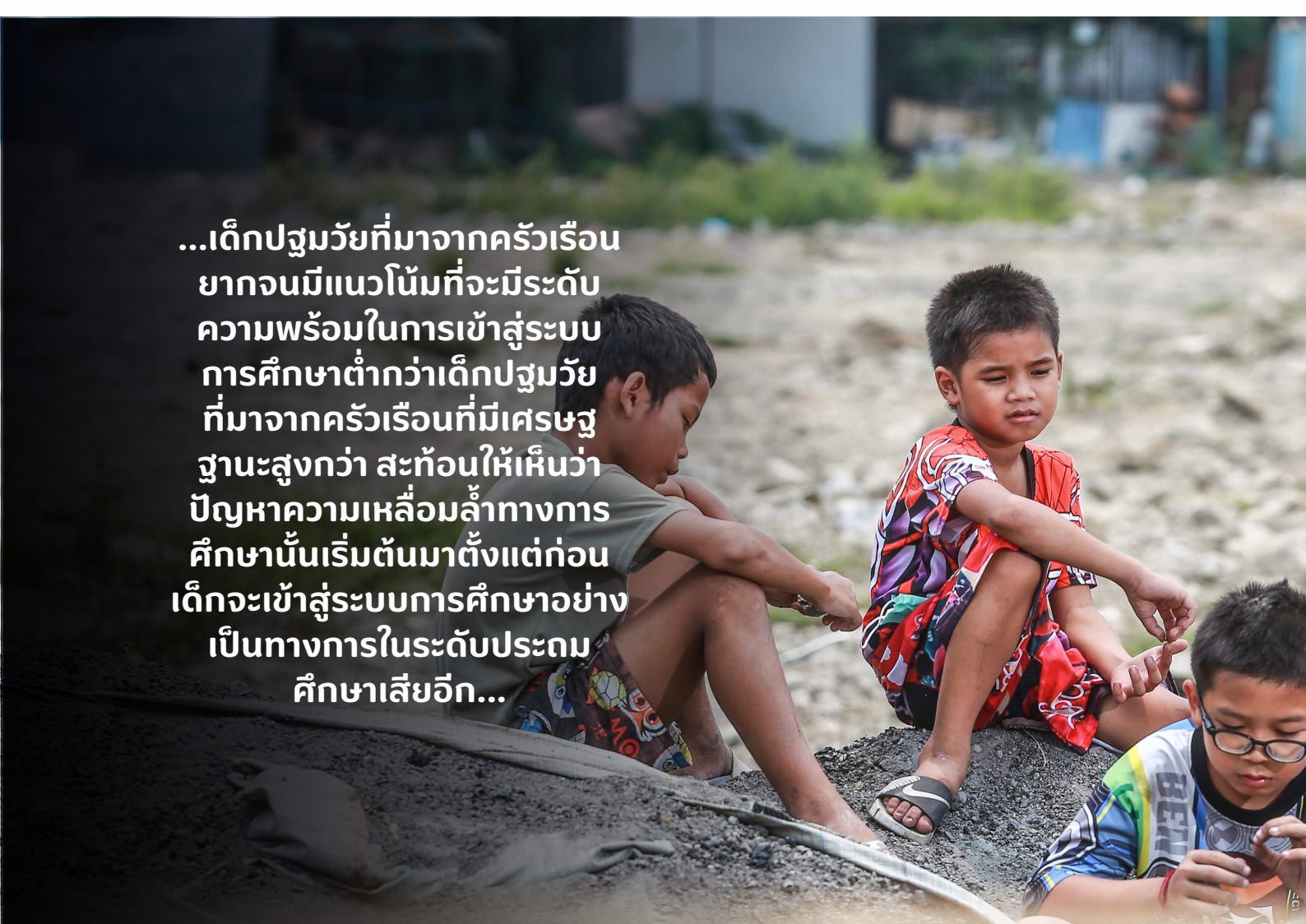
จากช่องว่างในการเข้าถึงการศึกษา สู่ช่องว่างในผลลัพธ์การเรียนรู้ทุกช่วงวัย

นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการคัดกรองและการเยี่ยมบ้านของคุณครูแล้ว กสศ. โดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ยังได้จัดให้มีการเก็บข้อมูลและการศึกษาวิจัยในมิติต่าง ๆ ร่วมกับภาคีทางวิชาการ เพื่อติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ตลอดจนติดตามการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านการศึกษา (SDG4) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ในด้านการลดความยากจนข้ามรุ่น (หมวดหมู่ที่ 9) และการมีกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงและมุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (หมวดหมู่ที่ 12) ซึ่งในด้านการพัฒนาทุนมนุษย์นั้น มีข้อค้นพบที่สำคัญคือ ประเทศไทย กำลังเผชิญกับวิกฤตทักษะพื้นฐานชีวิต (Foundational Skills) ทุกช่วงวัย ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงประชาชนที่อยู่ในวัยแรงงาน (15 - 64 ปี) ในปัจจุบัน

ช่องว่างเด็กปฐมวัย

มิติช่องว่างเด็กปฐมวัย จากข้อมูลการสำรวจสถานะความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็กปฐมวัย (Thailand School Readiness Survey: TSRS) ซึ่ง วสศ. ดำเนินการร่วมกับคณะผู้วิจัยที่นำโดยรองศาสตราจารย์ ดร.วีระชาติ กิเลนทอง สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (RIPED) คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่า เด็กปฐมวัยไทยมีความพร้อมด้านความเข้าใจในการฟัง (Listening Comprehension) ในระดับที่น่ากังวล โดยมีเด็กปฐมวัยทั่วประเทศกว่าร้อยละ 25 ที่มีระดับความพร้อมด้านดังกล่าวในระดับที่ต่ำมาก (เด็กสามารถตอบคำถามจากเรื่องราวที่ฟังได้อย่างถูกต้องไม่ถึงร้อยละ 25 หรือเพียง 1 ข้อหรือน้อยกว่า จากทั้งหมด 5 ข้อ) โดยเกือบทุกจังหวัดมีสัดส่วนเด็กปฐมวัยที่มีความพร้อมด้านความเข้าใจในการฟังในระดับที่ต่ำมากสูงกว่าร้อยละ 15 และมีบางจังหวัด เช่น จังหวัดปัตตานี มีสัดส่วนของเด็กปฐมวัยที่มีระดับความพร้อมด้านดังกล่าวต่ำมากสูงถึงร้อยละ 77 ในทำนองเดียวกัน ผลการสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า มีจังหวัดจำนวนมากที่เด็กปฐมวัยมีระดับทักษะความพร้อมในการต่อรูปในใจ (Mental Transformation) ในระดับต่ำมากสูงกว่าร้อยละ 15 และมีเด็กปฐมวัยไทยอีกจำนวนไม่น้อยที่มีระดับความพร้อมด้านความจำใช้งานในระดับต่ำมากเช่นกัน ซึ่งทักษะทั้ง 3 ด้านต่างมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะที่มีความซับซ้อนขึ้นในอนาคต

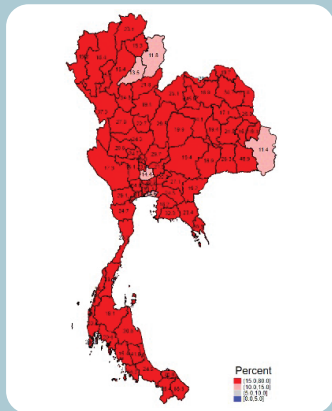

...เด็กปฐมวัยที่มาจากครัวเรือน
ยากจนมีแนวโน้มที่จะมีระดับ
ความพร้อมในการเข้าสู่ระบบ
การศึกษาต่ำกว่าเด็กปฐมวัย
ที่มาจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจ
ฐานะสูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่า
ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการ
ศึกษานั้นเริ่มต้นมาตั้งแต่ก่อน
เด็กจะเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่าง
เป็นทางการในระดับประถม
ศึกษาเสียอีก...

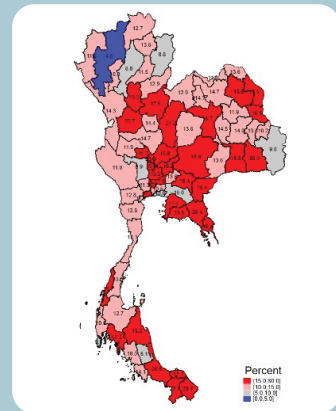
วิกฤตทักษะทุนมนุษย์ในระดับปฐมวัย

เด็กปฐมวัยไทยจำนวนไม่น้อยขาดความพร้อมด้านความเข้าใจในการฟัง (LC) และการต่อรูปในใจ (MT)

ทักษะความเข้าใจในการฟัง

ทักษะการต่อรูปในใจ

ที่มา: Thailand School Readiness Survey, RIPED (2022)

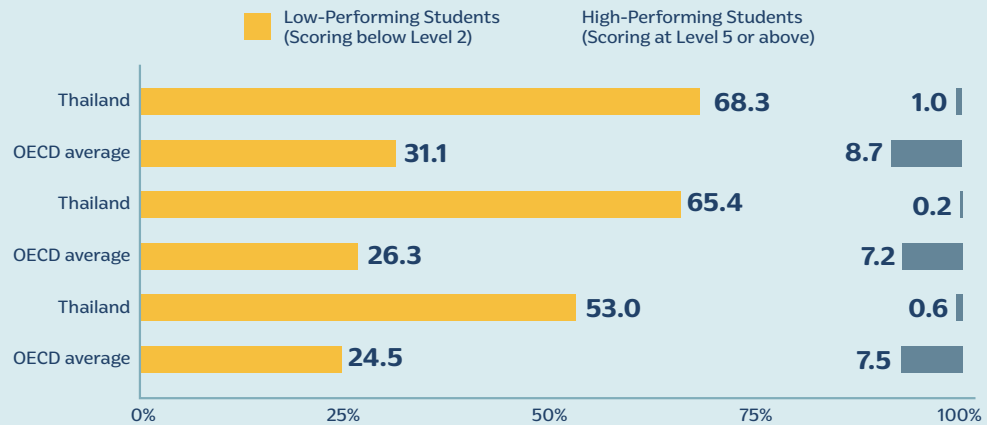
ช่องว่างเด็กประถมศึกษา

มิติช่องว่างเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา จากข้อมูลผลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2565 ที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างสำนักงานสถิติแห่งชาติและองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) พบว่าเด็กไทยที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 3 เกือบครึ่ง (ร้อยละ 48) มีทักษะการอ่านพื้นฐานไม่ถึงระดับพื้นฐานที่เด็กในระดับชั้นดังกล่าวควรทำได้ อาทิ การอ่านคำศัพท์ในเนื้อเรื่อง การเข้าใจความหมายตามตัวอักษร และการตีความ และมีเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 3 มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 58) ที่มีทักษะด้านการคำนวณพื้นฐานไม่ถึงระดับพื้นฐานที่เด็กระดับชั้นดังกล่าวควรทำได้ เช่น การอ่านตัวเลข จำแนกตัวเลข บวก และอนุกรมเลขพื้นฐาน โดยปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในเด็กที่มาจากครัวเรือนที่มีฐานะยากจน

ช่องว่างเด็กมัธยมศึกษา

มิติช่องว่างเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จากข้อมูลการประเมินนักเรียนในโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ในปี 2022 (พ.ศ. 2565) พบว่ามีนักเรียนไทยที่มีอายุ 15 ปี กว่า 2 ใน 3 ที่มีทักษะการอ่านและทักษะคณิตศาสตร์ไม่ถึงระดับพื้นฐานที่เด็กในช่วงวัยดังกล่าวจะสามารถเข้าใจและมีส่วนร่วมกับสังคมได้อย่างมีความหมาย เช่น การเข้าใจวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของผู้เขียนในบทความ หรือการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ (ร้อยละ 68.3 และ 65.4 ตามลำดับ) และกว่าครึ่งที่มีทักษะวิทยาศาสตร์ไม่ถึงระดับพื้นฐานในการเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพบได้โดยทั่วไป (ร้อยละ 53) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มประเทศพัฒนาแล้วอย่างกลุ่มประเทศ OECD กว่า 2 เท่า

วิกฤตทักษะทุนมนุษย์ในระดับมัธยมศึกษา hard skill เด็กไทยอยู่ 15 ปีกว่า 2 ใน 3 มีทักษะการอ่านและคณิตศาสตร์ ไม่ถึงระดับพื้นฐานตามเกณฑ์OECD

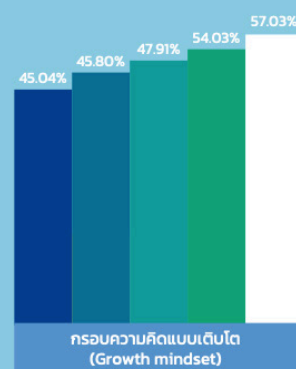

ที่มา: OECD (2023)

The Lost Einstein: เด็กยากจนศักยภาพสูงที่เสี่ยง หลุดออกจากการศึกษา

นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล PISA 2022 ยังพบว่านักเรียนในกลุ่ม **“ข้างเผือก”** ที่แม้จะมีเศรษฐฐานะอยู่ในระดับ 25% ล่างสุดของประเทศ (Bottom 25%) แต่สามารถทำคะแนนในรายวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรายวิชาหลักที่ทำการประเมินใน PISA 2022 ได้คะแนนสูงสุด 25% ของประเทศ โดยค้นพบเด็กกลุ่มนี้กว่าร้อยละ 15 นอกจากนี้ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก ยังพบว่าเด็กข้างเผือกมีแนวโน้มที่จะมี **“กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)”** ที่สูงกว่าเด็กกลุ่มอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต ให้เด็ก ๆ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ยืนหยัด กล้าคิด กล้าฝัน ซึ่งจะมีผลต่อเส้นทางการศึกษาและอนาคตของพวกเขา

ถอดรหัส PISA 2022: เด็กข้างเผือก เด็กยากจน 25% ล่าง ที่ทำคะแนนได้สูงสุด 25% ของประเทศ

Quantile 1 (จนสุด) Quantile 2 Quantile 3 Quantile 4 (รวยสุด) ข้างเผือก

(อยู่กลุ่ม Q1 แต่สามารถทำ คณิตศาสตร์ได้ Top 25% ของประเทศ)

ที่มา : OECD (2023) ประมวลผลข้อมูลโดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.)

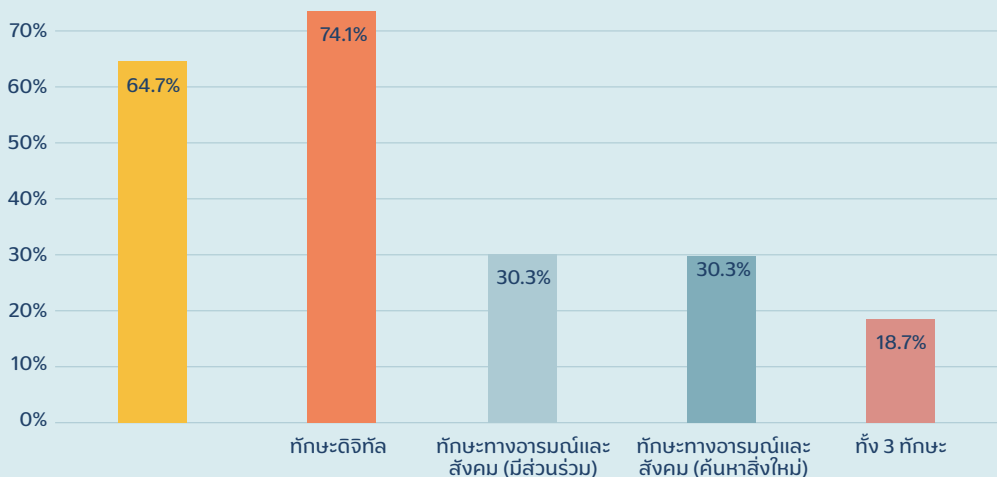
ช่องว่างวัยแรงงาน

มิติช่องว่างประชากรวัยแรงงานที่มีอายุ 15 - 64 ปี จากข้อมูลผลการสำรวจทักษะความพร้อมของกลุ่มประชากรวัยแรงงานของประเทศไทย (Adult Skills Assessment in Thailand: ASAT) ซึ่งดำเนินการร่วมกันระหว่าง กสศ. ธนาคารโลก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ชี้ให้เห็นว่า มีเยาวชนและประชากรวัยแรงงานอายุระหว่าง 15 – 64 ปี กว่า 2 ใน 3 ที่ไม่สามารถอ่านและเข้าใจข้อความสั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาอย่างง่าย 3 ใน 4 ของเยาวชนและวัยแรงงานมีความยากลำบากในการใช้เว็บไซต์เพื่อทำงานง่าย ๆ และกว่าร้อยละ 30 ขาดทักษะในการคิดริเริ่มเพื่อสังคมและความกระตือรือร้น โดยการขาดทักษะพื้นฐานดังกล่าวก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจกว่า 3.3 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของ GDP ประเทศไทยในปี 2565

สถานะของทักษะทุนชีวิต ใน ประเทศไทย

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตทักษะทุนชีวิต

โดยสัดส่วนประชากรเยาวชนและผู้ใหญ่ (อายุ 15-64 ปี) จำนวนมากขาดทักษะทุนชีวิต

ที่มา: โครงการสำรวจทักษะและความพร้อมเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลการวิเคราะห์ต่าง ๆ ชี้ชัดไปในทางเดียวกันว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤตขาดแคลนทักษะพื้นฐานชีวิต (Crisis of Foundational Skills) อย่างรุนแรง ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงประชากรวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก เยาวชน และประชาชนที่ยากจนหรือด้อยโอกาสที่เข้าไม่ถึงการศึกษาหรือการพัฒนาทักษะที่มีคุณภาพ ซึ่ง กสศ. ได้นำข้อมูลผลการศึกษาวิจัย ทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับประเทศ และในระดับพื้นที่ เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่และมักถูกมองข้าม ระดมความร่วมมือ และร่วมลงทุนลงแรงในการหาทางออกจากวิกฤตทักษะพื้นฐานชีวิตนี้ ก่อนที่ปัญหานี้จะลุกลามบานปลาย กลายเป็นวิกฤตการณ์ที่ยากเกินกว่าจะแก้ไข

“ หากคุณไม่สามารถวัดมันได้ คุณจะ
ไม่สามารถพัฒนาให้มันดีขึ้นได้ ”

Lord Kelvin

นักคณิตศาสตร์ฟิสิกส์ชาวอังกฤษผู้อยู่เบื้องหลังการคิดค้น
หน่วยวัดอุณหภูมิ Kelvin

จากรั้วโรงเรียนสู่มหาวิทยาลัย : ช่องว่างรอยต่อเส้นทางการศึกษาต่อของนักเรียนยากจน

กสศ

ผลการยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาภายใต้ระบบ TCAS66 ของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ

กสศ

สถานะความยากจนของนักเรียนในปีการศึกษา 2562	จำนวนนักเรียนชั้น ม.3 ในปีการศึกษา 2562	จำนวนนักเรียนที่ยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาในระบบ TCAS66	ร้อยละการยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษา
นักเรียนผู้เคยผ่านเกณฑ์การคัดกรองเพื่อรับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานฯ (ยากจน)	111,351	14,706	13.21%
นักเรียนผู้เคยผ่านเกณฑ์การคัดกรองเพื่อรับทุนเสมอภาค จาก กสศ. (ยากจนพิเศษ)	64,626	7,215	11.16%
รวม	175,977	21,921	12.46%

หมายเหตุ: นิยามสถานะการคัดกรอง (ความช่วยเหลือที่ใดได้รับ)

- เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน นร.ยากจน หมายถึง นักเรียนที่มีสถานการณคัดกรองความยากจน ในระดับชั้น ม.3 ปีการศึกษา 2562 สังกัด สพฐ. สปท. (10 จังหวัด) และสชด. และระดับชั้นม.6 ปีการศึกษา 2565 สังกัด สชด. ระบุว่าป็นนักเรียนยากจน และเคยได้รับความช่วยเหลือจากต้นสังกัด โดยนักเรียนกลุ่มนี้เคยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคน/เดือนต่ำกว่า เส้นความยากจน (Poverty line) ของประเทศไทยหรือมีรายได้ ไม่เกิน 3,000 บาท/คน/เดือน

- เงินอุดหนุนจาก กสศ. หมายถึง นักเรียนที่มีสถานการณคัดกรองความยากจน ในระดับชั้น ม.3 ปีการศึกษา 2562 สังกัด สพฐ. สปท. (10 จังหวัด) และสชด. และระดับชั้นม.6 ปีการศึกษา 2565 สังกัด สชด. ระบุว่าป็นนักเรียนยากจนพิเศษและเคยได้รับความช่วยเหลือจากต้นสังกัด และ กสศ. โดยนักเรียนกลุ่มนี้เคยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคน/เดือนต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของ เส้นความยากจน (Poverty line) ของประเทศไทยหรือมีรายได้ ไม่เกิน 1,500 บาท/คน/เดือน

กสศ. ได้มีการติดตามเส้นทางการศึกษาต่อของกลุ่มนักเรียนยากจน และยากจนพิเศษ ที่อยู่ในระดับ ม.3 เมื่อปีการศึกษา 2562 และเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2566 จากฐานข้อมูลผู้ที่ผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (TCAS) ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) จากการบูรณาการของชุดข้อมูลดังกล่าว พบข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

- (1) ช่วงชั้นรอยต่อเป็นช่วงเวลาวิกฤตที่เด็กและเยาวชนมีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา มากที่สุด สาเหตุสำคัญจากการมีความจำเป็นที่จะต้องย้ายสถานศึกษาในช่วงเปิดเทอม และต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่มีจำนวนมาก เช่น ค่าธรรมเนียมการสมัครเรียน ค่าเดินทางมาสมัครเรียน และการเตรียมความพร้อมเรียนต่อ
- (2) ยิ่งการศึกษาระดับสูงขึ้น โอกาสที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะได้เรียนต่อมีแนวโน้มลดลง สะท้อนได้จากข้อมูลการศึกษาต่อของกลุ่มเด็กกลุ่มยากจน และยากจนพิเศษ ที่เป็นนักเรียนชั้นม.3 เมื่อปีการศึกษา 2562 พบว่ามีการยืนยันสิทธิ์ และมีโอกาสเรียนต่อจนถึงระดับมหาวิทยาลัยในปี 2566 จำนวนเพียง 21,921 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.46 เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าค่าสถิติของทั้งประเทศมากกว่า 3 เท่า ในขณะที่เด็กกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุดร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด มีการยืนยันสิทธิ์และมีโอกาสเรียนต่อจนถึงระดับมหาวิทยาลัย มากถึงร้อยละ 64 (ข้อมูลอัตราเข้าเรียนสุทธิจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2564)

3 ตัวแปรสำคัญ อุปสรรคเส้นทางการศึกษาต่อของนักเรียนยากจน

- 1) **ปัจจัยต้นทุนการเข้ามหาวิทยาลัย** และค่าใช้จ่ายระบบ TCAS ที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ของนักเรียนยากจนพิเศษ ค่าใช้จ่ายระบบ TCAS ประกอบไปด้วย ค่าสอบรายวิชากลาง มีค่าใช้จ่ายประมาณ 600 - 1,000 บาท และ ค่าสมัครคัดเลือก 100 - 1,000 บาท ต่อหนึ่งรอบ ซึ่งในการเข้าศึกษาต่อผ่านระบบ TCAS มีการคัดเลือกทั้งหมด 4 รอบ จึงอาจทำให้มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนรอบและจำนวนครั้งที่สมัคร
- 2) **ปัจจัยด้านทุนการศึกษาที่นำไปสู่การตัดสินใจเรียนต่อ** จากการสัมภาษณ์กับนักเรียนยากจนพิเศษที่เข้าศึกษาต่อผ่านระบบ TCAS ทำให้ทราบว่าทุนการศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนต่อ ส่วนหนึ่งเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงชั้นรอยต่อสู่มหาวิทยาลัยคิดเป็นอย่างน้อย 12 เท่าของรายได้ครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ สามารถประมาณการได้ประมาณ 13,200 - 29,000 โดยเป็นค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดแรกเข้า เช่น ค่าหอพัก ค่าประกัน ค่าเครื่องแบบนักศึกษา และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งค่าธรรมเนียมการศึกษาภาคการศึกษาแรก อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีทุนการศึกษานับสนุน แต่ก็พบข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งทุน เช่น การไม่รู้ข้อมูล และรายละเอียดของแหล่งทุน แหล่งทุนมีจำกัด ช่วงเวลาของการเข้าถึงข้อมูลแหล่งทุน และทางเลือกในการศึกษาต่อที่ถูกจำกัดในสาขาที่มีทุนหรือค่าเทอมที่ไม่สูง จึงส่งผลให้กลุ่มนักเรียนดังกล่าวถูกจำกัดโอกาสในการที่จะศึกษาต่อ
- 3) **ปัจจัยด้านการจ่ายเงินของแหล่งทุน** จากการสัมภาษณ์กับนักเรียนยากจนพิเศษที่เข้าศึกษาต่อผ่านระบบ TCAS ทำให้ทราบว่าช่วงเวลาของการจ่ายเงินทุนการศึกษา หรือเงินกู้เพื่อการศึกษาสำหรับคนที่ไม่ได้รับทุนการศึกษา อาจไม่สอดคล้องกับกำหนดการของสถาบันต่าง ๆ จึงทำให้ได้รับเงินไม่ทันกับเวลาที่จำเป็นต้องใช้จ่าย โดยพบว่ามีบางกรณีที่นักศึกษาได้รับทุนสนับสนุนหลังจากเปิดภาคการศึกษาไปแล้ว 3 - 5 เดือน จึงทำให้นักศึกษาต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการศึกษาทันทีในการรักษาสีทธิ์เข้าศึกษาจากการผ่านการสอบคัดเลือก ข้อค้นพบดังกล่าวจึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนหลายคนตัดสินใจไม่ศึกษาต่อ

...จากการติดตามเส้นทางการศึกษาต่อ
ของนักเรียนยากจน-ยากจนพิเศษผ่านการเชื่อมโยงข้อมูล
นักเรียนยากจน และยากจนพิเศษ ของ กสศ. และข้อมูล
ผู้ผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคล
เข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษา (TCAS)
ปีการศึกษา 2566 ของ ทปอ. แสดงให้เห็นถึง
ความเหลื่อมล้ำในระดับอุดมศึกษาระหว่าง
เด็กที่มีฐานะร่ำรวย และเด็กที่มีฐานะยากจน
ซึ่งถือเป็นโจทย์ท้าทายสำคัญที่ทาง กสศ.
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุน
เพื่อเพิ่มโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ศึกษาในระดับ
ที่สูงขึ้นตามความสนใจของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ...

เสี่ยงจากโรงเรียนและพื้นที่สู่การขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษาจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach)

นอกจากการทำงานด้านข้อมูลในภาพใหญ่แล้ว กสศ. ยังได้มีการทำงานด้านข้อมูลในระดับโรงเรียน และระดับพื้นที่ โดยในระดับโรงเรียน กสศ. ร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวร (มน.) ร่วมกันพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (Q-Info) ซึ่งมีการออกแบบและพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานของโรงเรียนและครู เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน มีระบบการบันทึกติดตามการมาเรียน ติดตามผลการเรียนรายวิชาและรายภาคเรียน นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถเข้าใจบริบทผู้เรียนซึ่งจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งระบบดังกล่าวช่วยลดภาระการทำงานของครู และช่วยให้ครูมีข้อมูลอย่างเป็นระบบที่สามารถติดตามนักเรียน พัฒนาการเรียนการสอน สู่เป้าหมายในการเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ และลดความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษาของนักเรียน

โดยในปี 2566 มีจำนวนโรงเรียนที่ใช้งานระบบ Q-Info กว่า 1,968 แห่ง ครอบคลุมโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในโครงการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาครูรุ่นใหม่ พร้อมทั้งโรงเรียนหนุนเสริมในเครือข่ายของโครงการโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียน สพฐ. ร่วมพัฒนาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน รวมทั้งหน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) กาญจนบุรี เขต 4 สพป.เชียงใหม่ เขต 3 สพป.สุรินทร์ เขต 2 สพป.ภูเก็ต และสพป.ระนอง ซึ่งจะทำให้มีการใช้ประโยชน์ข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และนำไปสู่การใช้ข้อมูลเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์กรรวมไปถึงการจัดทำและขับเคลื่อนนโยบายในระดับเขตต่อไป

ในมิติพื้นที่ กสศ. ได้ทำงานภายใต้แนวความคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based Education) มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของกลไกทางการศึกษาในระดับพื้นที่ให้มีพลังในการคิดค้นนวัตกรรม ค้นหาหนทางใหม่ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่ ซึ่งในส่วน of ข้อมูล กสศ. ได้มีการสนับสนุนให้พื้นที่มีการจัดเก็บ

และพัฒนาระบบบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในระดับพื้นที่ เพื่อให้บุคลากรในพื้นที่ อาทิ ศึกษาธิการจังหวัด (ศธจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีต้นทุนด้านข้อมูลในการชี้เป้าประเด็นการทำงานของพื้นที่ เห็นภาพปัญหาว่าในพื้นที่มีปัญหาอะไร ปัญหาอยู่ตรงไหน และจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร รวมทั้งจะช่วยสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เช่น มูลนิธิ และ NGOs ในการขับเคลื่อนการลดความเสมอภาคทางการศึกษาในพื้นที่อย่างมีเป้าหมายร่วมกัน

03

พลังของข้อมูล
สู่ข้อเสนอแนะ
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษา

ชน-เชื่อม-ส่งต่อ สู่มาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout)

ในอดีต ประเทศไทยไม่มีข้อมูลว่าเด็กที่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบการศึกษา ทั้งเด็กตกหล่นหรือเด็กที่ไม่เคยเข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา และเด็กออกกลางคัน หรือเด็กที่เคยเข้าสู่ระบบการศึกษาแล้วแต่มีเหตุให้ต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา ว่ามีจำนวนรวมเท่าใด และอยู่ที่ใดบ้าง ทำให้ยากต่อการวางแผนและออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของปัญหา

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กสศ. ได้ทำงานร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สพ.ศธ.) และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในการเชื่อมโยงข้อมูลเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 18 ปี ตามฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง เข้ากับฐานข้อมูลทะเบียนนักเรียนของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยผลการเชื่อมโยงข้อมูลพบว่า มีเด็กเยาวชนอายุระหว่าง 3 - 18 ปี กว่า 1.02 ล้านคนที่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบการศึกษา โดยในจำนวนดังกล่าวกว่า 3.94 แสนคน เป็นเด็กอยู่ในช่วงวัยที่ควรจะต้องอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ (ป.1 - ม.3)

ข้อมูลชุดดังกล่าวได้นำไปสู่ข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน และมติคณะรัฐมนตรีในการขับเคลื่อนประเทศไทยในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) เกิดเป็นความร่วมมือระหว่าง 11 หน่วยงาน ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดศ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) (สคช.) และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อร่วมขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ใน 4 มาตรการ ประกอบด้วย 1) มาตรการค้นหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ผ่านการบูรณาการและเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การค้นพบเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา 2) มาตรการติดตามช่วยเหลือ ส่งต่อ และดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

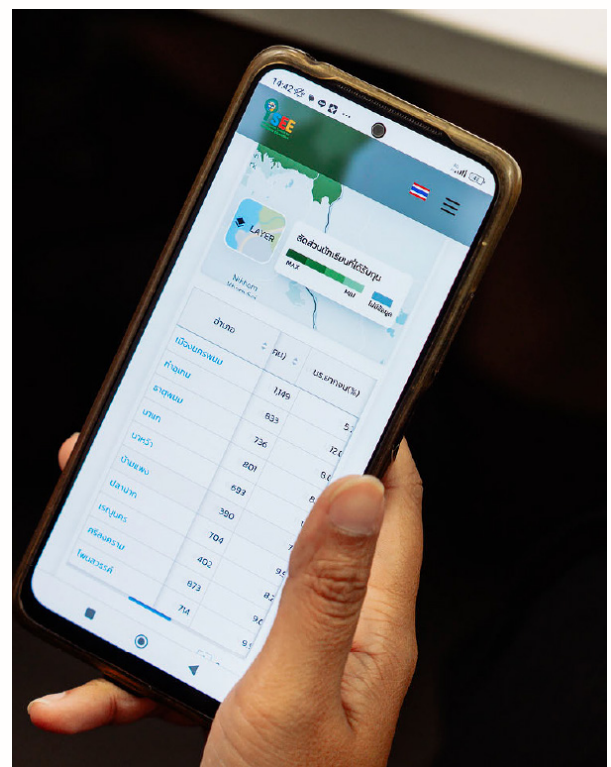
มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนแต่ละรายอย่างเหมาะสม ทั้งด้านการศึกษา สุขภาวะ สภาพความเป็นอยู่ และสภาพสังคม 3) มาตรการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น มีคุณภาพ และเหมาะสมกับศักยภาพของเด็กและเยาวชนแต่ละราย มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาและการพัฒนาเต็มศักยภาพของตนเอง และ 4) มาตรการส่งเสริมผู้ประกอบการภาคเอกชนให้เข้ามาร่วมจัดการศึกษาหรือเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ในลักษณะ Learn to Earn โดยใน 25 จังหวัดนำร่องได้เริ่มกระบวนการค้นหาและช่วยเหลือเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาทั่วประเทศ โดยมีแอปพลิเคชัน ‘Thailand Zero Dropout’ สนับสนุนภารกิจสำรวจค้นหา จัดทำแผนการดูแลรายบุคคล วางแผนช่วยเหลือ และเชื่อมโยง ส่งต่อการช่วยเหลือทั้งระดับพื้นที่และระดับประเทศ รวมถึงการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานในแต่ละส่วนภายใต้มาตรการ Thailand Zero Dropout ซึ่งการทำงานเพื่อนำเด็กกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือให้เด็กเข้าถึงการศึกษาที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากการทำงานในการ ชน-เชื่อม-ส่งต่อ ข้อมูลร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

iSEE 3.0 เปลี่ยนข้อมูลเป็นพลัง เพื่อระดมความร่วมมือทุกภาคส่วน สู้ปวงชนเพื่อการศึกษา (All for Education)

ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ iSEE (Information System for Equitable Education) เป็นระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนาโดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวร (มน.) ในการรวบรวมข้อมูลรายบุคคลของกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส โดยเบื้องหลังมีการเชื่อมโยงจากเลขประจำตัวประชาชนของเด็กและครอบครัวกับฐานข้อมูลของรัฐทั้งหมด 6 กระทรวง และข้อมูลจากระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ก่อนจัดทำเป็นข้อมูลเชิงสถิติและการแสดงผลข้อมูลแบบ Interactive เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้โดยง่าย

จุดเริ่มต้นของระบบ iSEE มาจากข้อจำกัดด้านข้อมูลด้านการศึกษาที่ผ่านมา ที่ข้อมูลส่วนใหญ่มีลักษณะแยกส่วนตามหน่วยงานหรือสังกัดที่รับผิดชอบ หรือข้อมูลสามารถเข้าถึงได้ยาก และรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันยากต่อการนำไปต่อยอดหรือบูรณาการข้อมูลร่วมกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มา

ของระบบ iSEE เพื่อลดข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพข้อมูลผ่านการวิเคราะห์ และบูรณาการข้อมูล เพื่อประมวลผลนำเสนอในรูปแบบ Data Visualization ที่ช่วยให้เห็นข้อมูลด้านการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน ช่วยให้สังเกตเห็นจุดที่น่าสนใจของข้อมูลได้ง่ายขึ้น

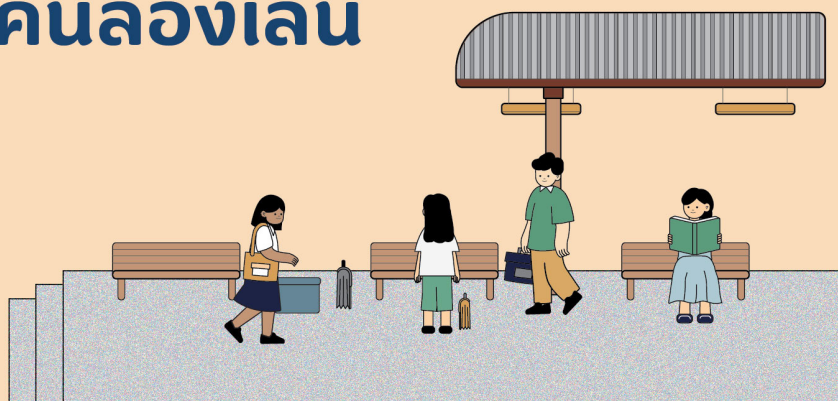
“ชวนทุกคนลองเล่น

ระบบ iSEE

”

สแกนอ่านข้อมูล
เพิ่มเติม

การรวบรวม “ข้อมูล”
จากหลายฝ่าย สู่ “พลัง” การทำงาน

การรวบรวม “ข้อมูล” จากหลายฝ่าย สู่ “พลัง” การทำงาน

iSEE 3.0 คุณจะเห็นอะไร

จำนวนนักเรียน นักศึกษา
ที่ได้รับความช่วยเหลือ

เด็กและเยาวชน
นอกระบบการศึกษา

การดำเนินการ กสศ.
ในพื้นที่ของท่าน

ทุนสร้างโอกาสและนวัตกรรม
ทั้งหมดของ กสศ.

งานวิจัย กสศ.

ค้นหาสถานศึกษา
จากสถานที่ใกล้เคียงที่สุด

ปัจจุบันระบบ iSEE ได้ปรับปรุงและพัฒนาไปสู่ระบบ iSEE 3.0 ข้อมูลที่แสดงผลในระบบเหล่านี้ ไม่ได้มาจากข้อมูลที่ กสศ. ดำเนินการเพียงอย่างเดียว แต่มาจากการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาคีต้นสังกัดทางการศึกษา ทั้งหมด 7 หน่วยงาน

จากแนวทางการดำเนินงานด้านข้อมูลของระบบ iSEE สะท้อนให้เห็นถึง “พลัง” การดำเนินงานที่เกิดจาก “ข้อมูล” ของ กสศ. และ หน่วยงานและภาคีด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ที่ช่วยเป็นข้อมูลตั้งต้นที่สำคัญในการทำความเข้าใจสถานการณ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อออกแบบการให้ความช่วยเหลือ และแนวทางจัดการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น

พลังของข้อมูล สู่ จุดเริ่มต้นการให้ความช่วยเหลือ (Best Practices)

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ระบบการคัดกรองนักเรียนยากจน ของ กสศ.

มีข้อมูลประกอบการวางกำหนดยุทธศาสตร์/นโยบาย การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติทางการศึกษาของประเทศ ช่วย ส่ง. พิจารณาการจัดสรรทรัพยากรด้านการศึกษา อย่างตรงจุด และตรงความจำเป็นกว่าปีละ 6,000 ล้านบาท* ติดตามผลการจัดสรรงบประมาณด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

มีข้อมูลการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนยากจนระดับจังหวัด พื้นที่ และโรงเรียน
บูรณาการช่วยเหลือร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น พม. สร. และภาคประชาชน

มีข้อมูลเพื่อการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความยากจน สุขภาพ พฤติกรรม ได้เป็นรายบุคคล
มีระบบป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา
มีระบบการส่งต่อช่วยเหลือนักเรียนให้มีโอกาสเรียนต่อได้สูงขึ้น หรือพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

ระบบ iSEE ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนด้านข้อมูลให้กับทาง กสศ. และหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่จุดเริ่มต้นการให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยปัจจุบันมีการนำข้อมูลจากระบบ iSEE ไปใช้งานจริงในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายในหลากหลายมิติ

สนับสนุนทุนการศึกษา โดยในช่วงปี พ.ศ. 2565 กสศ. ร่วมกับ บริษัท เอ็มเค เรสโตรองต์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ใช้ข้อมูลจากระบบ iSEE ในการชี้เป้านักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา เพื่อสนับสนุน ทุนสานฝัน จำนวน 1 ล้านบาท ให้แก่นักเรียน 100 คนที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา ให้ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 57 คน และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 43 คน ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

จัดการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยในช่วงปี พ.ศ. 2566 กสศ. ร่วมกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีการทำงานเชิงพื้นที่โดยมุ่งเป้าไปที่เยาวชนที่อยู่นอกระบบ ช่วงอายุ 15-24 ปี ในการจัดการความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ทางจังหวัดได้นำข้อมูลจากระบบ iSEE มาสนับสนุนการทำงานโดยนำข้อมูลกลุ่มเป้าหมายมาวิเคราะห์ทั้งในระดับตำบล และหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาพูดคุยในที่ประชุมกับผู้ว่าราชการจังหวัด รวมทั้งสร้างภาคีเครือข่ายกับกลุ่มอื่น ๆ ผ่านการใช้กลไกที่หลากหลาย เพื่อระดมหลายภาคส่วนให้ร่วมกันออกแบบแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่

ค้นหากลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือทางสุขภาพที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ในช่วงต้นปี 2567 กสศ. ได้ดำเนิน โครงการ I SEE THE FUTURE แคมเปญที่เปลี่ยนอนาคต การออกแบบนวัตกรรมเพื่อคัดกรองสายตา เพื่อป้องกันปัญหาทางสายตาที่อาจเป็นอุปสรรคและส่งผลกระทบโดยตรงต่อโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการเรียนรู้ในพื้นที่ 3 จังหวัดนำร่องได้แก่ สมุทรสงคราม ปัตตานี และสุรินทร์ โดยทาง กสศ. ได้ใช้ข้อมูลจากระบบ iSEE เป็นข้อมูลตั้งต้นในการดูข้อมูลนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 3 จังหวัด เพื่อหานักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีฐานะยากจน หรือยากจนพิเศษ ที่ไม่สามารถเข้าถึงการคัดกรอง และตัดแว่นได้ ซึ่งช่วยให้ทาง กสศ. สามารถทำงานได้อย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้น

ออกแบบความช่วยเหลือตามมาตรการ “Thailand Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” ตามนโยบายของรัฐบาลที่เดินหน้ามาตรการ “Thailand Zero Dropout” กสศ. ได้ใช้ประโยชน์ด้านข้อมูลจากระบบ iSEE เพื่อให้เห็นภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ชัดมากขึ้น ผ่านการวิเคราะห์ ข้อมูลสถิติความเข้มข้นของนักเรียนยากจน/ยากจนพิเศษ รวมทั้งดูข้อมูลสัดส่วนของนักเรียนยากจน และยากจนพิเศษเทียบกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ 77 จังหวัด จากข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2563 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ กสศ. สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายเชิงรุกที่ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือในพื้นที่จังหวัดที่มีความเสี่ยงสูงที่จะมีนักเรียนหลุดจากระบบการศึกษา รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจบริบทปัญหาของแต่ละพื้นที่ เช่น หากวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ที่มีนักเรียนยากจน/ยากจนพิเศษมากที่สุด จะพบว่าส่วนใหญ่อยู่บริเวณชายขอบจังหวัดภาคเหนือและภาคอีสาน สามารถสรุปได้ว่าปัญหาความยากจนที่ทำให้นักเรียนยากจน/ยากจนพิเศษในพื้นที่นั้นมีจำนวนมาก อาจเกี่ยวข้อง กับสภาพเศรษฐกิจหรือความห่างไกลของครัวเรือน ซึ่งอาจนำไปสู่การหารือเรื่องการจัดสรรทรัพยากร หรือการเสนอแนะเชิงนโยบายเพิ่มเติมสำหรับกลุ่มเหล่านี้ได้

โดย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
อาคารเอส. พี. (อาคารเอ) ชั้น 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

